

**OŚRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTEKÓW W WARSZAWIE**

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTEKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U W X Y Z

NR 1333

1. Obiekt

Cerkiew prawosławna p.w. Św. Jana Klimaka
Dawna cerkiew grobowa św. Jana Lestwicznina

2. Czas powstania

1903 - 1905

3. Miejscowość

WARSZAWA

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

4. Adres

ul. Wolska 138/140

nr działki ewidencyjnej 6 w obrębie 6-07-12

5. Przynależność administracyjna

województwo.....MAZOWIECKIE

dzielnica.....WOLA

6. Poprzednie nazwy miejscowości

WARSZAWA

7. Przynależność administracyjna przed I VI 1975

województwo.....WARSZAWSKIE

powiat.....WARSZAWSKI

8. Właściciel i jego adres

Parafia Prawosławna Św. Jana Klimaka
Ul. Wolska 138/140

9. Użytkownik i jego adres

Parafia Prawosławna Św. Jana Klimaka
Ul. Wolska 138/140

10. Rejestr zabytków

Nr ~~622~~ data ~~1965 r.~~

plan miasta 1:10 000

podkład geod. 1:500 (pomniejszony ok. 1:2500)

14-54 2 20.08.2003

Styl: bizantyjsko-ruski

Historia: W 1903 r. arcybiskup Hieronim Egzemplarski nabył działkę przyległą do wschodniej strony nasypu cmentarza od ul. Wolskiej. Na terenie o łącznej powierzchni 1000 m² wybudował cerkiew – mauzoleum grobowe dla przedwcześnie zmarłego w Piatigorsku syna Jana (zm. 1902 r.). Pierwsze wezwanie cerkwi św. Jana Lestwicznina odnosiło się zatem do patrona zmarłego syna. Autorem projektu świątyni był **Władimir A. Pokrowski**, wzorując się na cerkwiach rostowskich z XVII wieku. Budowę niewielkiej świątyni na planie krzyża łacińskiego, zwieńczoną wysoką kopułą, zakończono w czerwcu 1905 r. Jej konsekracja oraz ceremonia przeniesienia szczątków Jana Egzemplarskiego odbyła się 15 października 1905 r. Tego samego roku w listopadzie odbył się również pogrzeb fundatora, grobowiec rodzinny znajduje się w dolnej cerkwi, pod ołtarzem. Wnętrze dzieli się na dwa poziomy: dolny, stanowiący mauzoleum fundatora, noszące wezwanie proroka Eliasza (imię arcybiskupa nadane mu na chrzcie) i błogosławionego Hieronima ze Strydomiu (imię przyjęte w zakonie) oraz górny noszący wezwanie św. Jana Lestwicznina obecnie św. Jana Klimaka. Pierwotnie ściany górnej świątyni pozbawione były dekoracji, rzeźbiony ikonostas wykonał kijowski artysta Aleksander Muraszko. Dopiero w powojennych czasach górna cerkiew otrzymała freski i witraże zaprojektowane przez Adama Stalony-Dobrzańskiego. Ściany dolnej cerkwi zdobią freski Jerzego Nowosielskiego, ikonostas wykonał Włodzimierz Inokientiew.

Cerkiew miała charakter cerkwi cmentarnej – mauzoleum arcybiskupa, nadrzędną rolę cerkwi parafialnej odgrywał zlokalizowany na reducie kościół p.w. św. Wawrzyńca zamieniony po klęsce powstania listopadowego na cerkiew pw. MB Włodzimierskiej. W wyniku działań wojennych w 1915 r. całe prawosławne duchowieństwo opuściło Warszawę i w 1915 r. opuszczony kościół – cerkiew powrócił do kościoła rzymsko-katolickiego. W 1919 r. przy cerkwi św. Jana erygowano ponownie parafię prawosławną. Z działalnością parafii związane jest wprowadzenie do wnętrza min. Malarstwa ściennego. Dolna cerkiew w 1978 r. została powiększona i służy obecnie jako kaplica pogrzebowa.

Sytuacja: cerkiew położona jest na terenie Cmentarza Prawosławnego w obrębie Reduty Wolskiej w części przy ul. Wolskiej. Budowla wolnostojąca, orientowana usytuowaną prostopadle w stosunku do ul. Wolskiej.

Materiał, konstrukcja: ściany licowane drobną cegłą okładzinową w kolorze piaskowca, cokoł tynkowany, sklepienia kolebkowe (ramiona cerkwi), stropy zwierciadlane w pomieszczeniach bocznych, stropy odcinkowe w cerkwi dolnej – część partii prezbiterium oraz sklepienie kolebkowe z lunetami opartymi na gurtach w przeszle środkowym cerkwi dolnej. Tambur kopuły wsparty na pendentywach. Pokrycie dachu blachom miedzianą, podziały okien tworzą metalowe szprosy, wypełnione w tamburze i nawach bocznych witrażami, drzwi drewniane, klatka schodowa do cerkwi dolnej dwubiegowa, wyłożona lastrikiem, konstrukcja więźby dachowej oparta na lekkiej kratownicy, wiązary odeskowane, kopuła cebulasta, kryta blachą miedzianą tworzącą romboidalny rysunek podziałów.

Rzut: cerkiew zaprojektowana na planie krzyża greckiego, orientowana z wydłużonym ramieniem wschodnim tworzącym przedzieloną ikonostasem partię prezbiterialną. Do ramion przylegają parterowe aneksy tworzące pomieszczenia zakrystii (płd.-wsch.) klatek schodowych do cerkwi dolnej (pn.-wsch. oraz płd.-zach.), i pomieszczeń pomocniczych (pn.-zach.). Ramię zachodnie cerkwi poprzedzone zostało przedsionkiem i kruchtą. Cerkiew dolna na planie wydłużonego prostokąta złożonego z trzech przęseł i prezbiterium. Do przęsła środkowego, znacznie szerszego od pozostałych przylegają dwa aneksy: południowy-tworzący formę jednoprzęsłowej kaplicy oraz znacznie płytszy aneks północny. Dodatkowa wnęka zaprojektowana została w drugim przeszle od strony południowej.

Bryła: wzniesiona na wysokim cokole, rozczłonkowana z wyraźnym wyodrębnieniem wysokich ramion krzyża greckiego na którego przecięciu znajduje się cebulasta kopuła osadzona na wysokim cylindrycznym tamburze i ośmiobocznej podstawie. Ramiona krzyża kryte są wysokimi zadaszeniami z czołami o narysie tzw. oślich łuków. Pomiędzy ramionami znajdują się parterowe przybudówki boczne zamknięte dachami pulpitowymi. Od strony wschodniej bryłę cerkwi różnicuje dodatkowo wysunięta część prostokątnie zamkniętej części prezbiterialnej zamkniętej dachem pulpitowym natomiast od strony zachodniej nawę poprzedza jednoprzęsłowa partia przedsionka kryta wysokim dachem dwuspadowym.

Elewacja północna i południowa (identyczne): pięcioosiowa, wyłożona drobną cegłą-licówką, powyżej wysokiego tynkowanego cokołu oddzielonego gzymsem. Pierwsza i druga oś oraz dwie ostatnie znajdują się w obrębie parterowych aneksów przylegających do ramion krzyża greckiego tworzącego zasadniczą strukturę cerkwi i są cofnięte względem środkowej osi stanowiącej jednocześnie południowe ramiona naw poprzecznych. Otwory okienne w partiach przybudówek zamknięte łukami koszowymi w profilowanych obramieniach powiązanych z pozostałymi łukami profilowanymi gzymсами kordonowymi. Analogiczne formy otworów okiennych zastosowano w jednoosiowych elewacjach bocznych opisywanych przybudówek zwieńczonych profilowanym gzymsem wieńczącym urozmaiconym perełkowaniem. Otwory okienne przebite w frontowych ścianach nawy poprzecznej zamknięto półkolistym łukiem opartym na formie wieloliścia i wypełniono dziesięciopółowym oknem witrażowym. Obramienia okienne otrzymały bogatą oprawę sztukatorską składającą się z bocznych półkolumnienek urozmaicony cylindrycznymi przewiązkami, triady półkolistych arkadek ponad górną krawędzią otworu okiennego oraz gzymasu parapetowego wspartego na płaskich kroksztynach. Uzupełnieniem tego jest stylizowana dekoracja roślinna umieszczona w przyłuczach, tympanonach ślepych arkadek i poniżej gzymasu parapetowego. Całość zamyka profilowana rama sztukatorska o zróżnicowanych formach łukowych (zamknięcia górne i dolne) oraz uszaty (krawędzie boczne) tworząca rodzaj ozdobnego kartusza. Pozostałe otwory okienne rozlokowane są pojedynczo w bocznych ścianach ramion krzyża i posiadają proste, profilowane obramienia. Przylegają one górną krawędzią do rozbudowanej formy zdwojonego fryzu obiegającego wszystkie elewacje. **C.d. zał. 1**

Kubatura 4500 m ³	15. Powierzchnia użytkowa ok.420 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne sakralne	17. Użytkowanie obecne sakralne
Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja (po 1945 r.) 1975 – 1977 r. kapitalny remont budynku: wymiana elementów drewnianych konstrukcji nośnej dachu i jego deskowania, wymiana blachy poszycia, osuszanie sklepienia pod kopułą i uzupełnianie zaprawy cementowej. 1977 r. – wykonanie dekoracji malarskich wewnątrz oaz witraży autorstwa A. Dobrzańskiego. 1991-1992 r. – remont dachu (konstrukcja drewniana dachu i blacha)		19. Stan zachowania(fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Stan bardzo dobry.	
Najpilniejsze postulaty konserwatorskie			

21. Akta archiwalne i źródła ikonograficzne (rodzaj, numer i miejsce przechowywania)

Akta Urzędu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków :
Dokumentacja parafialna (tylko renowacja fresków)

23. Uwagi różne

24. Opracowanie karty ewidencyjnej

tekst.....mgr Norbert Piwowarczyk

plany, rysunki.....(przygotował).. mgr Norbert Piwowarczyk

fotografie..... mgr Norbert Piwowarczyk

miejsce przechowywania negatywów.....u autora

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PORSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

22. Bibliografia

P. Paszkiewicz, *Pod berłem romanowów. Sztuka rosyjska w Warszawie 1815-1915*, Warszawa 1991.

H Faryna Paszkiewicz, P. Paszkiewicz, *Cmentarz Prawosławny na Woli i jego historia*, Warszawa 1974.

K. Murawski, *Leksykon Wolski*, Warszawa 1997.

Dzieje Woli – praca zbiorowa, Warszawa 1974.

25. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

26. Załączniki

5 załączniki

1. Miejsowość WARSZAWA	5. Obiekt (nazwa jak w karcie) Cerkiew prawosławna p.w. Św. Jana Klimak dawna cerkiew grobowa św. Jana Lestwicznina	6. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego) c.d. rubr.20 (opis), zdjęcia
2. Dzielnica: CENTRUM		
3. Województwo MAZOWIECKIE		

Fryz składa się z szerokiego pasa ślepych arkadek (półkoliste zamknięcia wsparte na małych półkolumnkach o kostkowych głowicach i roślinnej dekoracji w podłęczach), nad którym umieszczono oddzielony ozdobnym wałkiem drugi pas wypełniony symetryczną dekoracją plecionkowo-roślinną. Fryz wieńczy profilowany gzyms koronujący poprzedzony ząbkowaniem. Partie szczytowe elewacji mają zarys oślich łuków o profilowanych narożach urozmaiconych uskokowym żłobkowaniem. Tympanony szczytów podobnie jak elewacje oblicowano ceglą.

Kopuła: zlokalizowana na przecięciu naw, składa się z ośmiobocznej podstawy zwieńczonej półkolistymi, profilowanymi szczytami na której osadzono wysoką, cylindryczną partię tamburu przeprutą półkoliście zamkniętymi otworami okiennymi. Tambur wieńczy zdwojony fryz, analogiczny do rozwiązywania opisywanego przy elewacjach, różniący się jedynie od powyższego szerszymi odstępami zdwojonych arkad i wydłużeniu trzonów kolumniek dopasowanych do proporcji i odstępów pomiędzy otworami okiennymi tamburu. Całość wieńczy profilowany gzyms wzbogacony ząbkowaniem oraz uskokowym żłobkowaniem. Ponad gzymsem rozpięto czaszę cebulastej kopuły zwieńczonej złożonym krzyżem prawosławnym.

Przedsionek: stanowi formę rozbudowanego portalu świątyni, jednoprzęsłowy, posiadający od frontu półkoliście zamkniętą arkadę wejściową w profilowanych obramieniach (w podłęczu mieści się dodatkowy łuk bliźniaczy) i wspartą na trzech kolumnkach o kostkowych bizantyjskich głowicach i bazach oraz niskich trzonach osadzonych na masywnych czworobocznych cokołach. Ściany boczne przepruto arkadami zamkniętymi łukiem koszowym, zaakcentowano gzymсами kordonowymi i zwieńczono profilowanym gzymsem koronującym. Przedsionek nakryty został wysokim, dwuspadowym dachem, posiadającym w partii szczytu tympanon wypełniony dekoracją malarską (Matka Boża z Dzieciątkiem). Sklepienie przedsionka – krzyżowe.

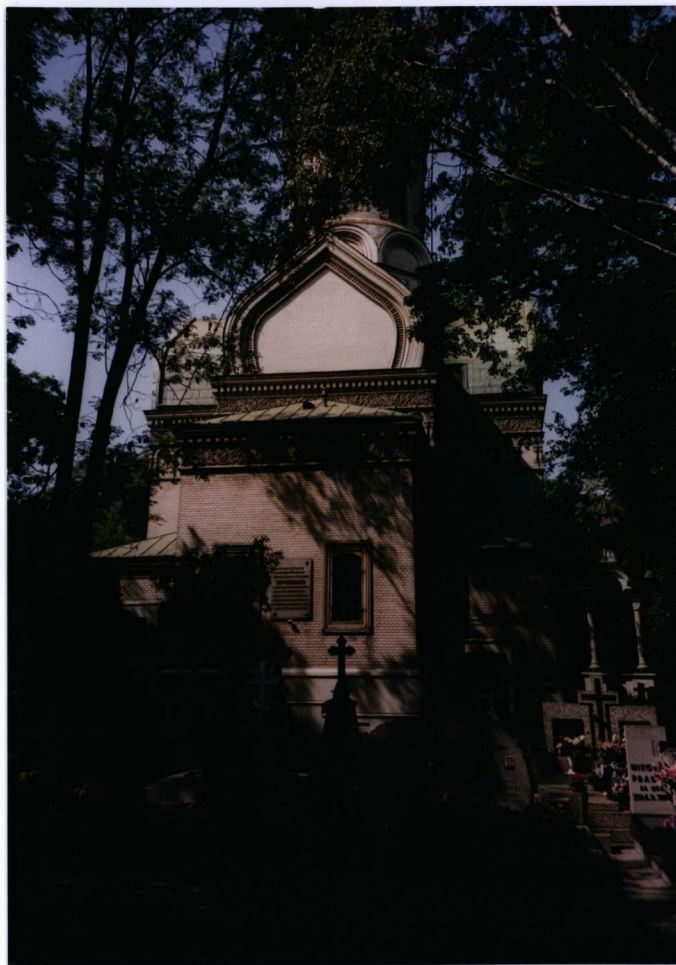
Prezbiterium: ma kształt wysuniętego, prostokątnego aneksu od strony wschodniej świątyni. Zawiera dwa otwory okienne zamknięte łukami odcinkowymi i ujęte prostokątnymi, profilowanymi płycinami. Prezbiterium wieńczy pas plecionkowo-roślinnego fryzu i profilowany gzyms koronujący. Dach trójspadowy.

Wnętrze: Pozbawione w zasadzie detalu architektonicznego. Posiadają natomiast bogatą, współczesną dekorację malarską utrzymaną w konwencji malarstwa bizantyjsko-ruskiego wykonaną wg projektów Adama Stalony-Dobrzańskiego. W części zachodniej nawy głównej zaprojektowano empore muzyczną z spiralnym biegiem metalowych schodów o bogatej, ażurowej balustradzie. Prezbiterium w połowie jego długości przecina snycerski, trójprzęsłowy ikonostas mieszczący na osi środkowej tzw. carskie wrota. Posadzka prezbiterium wzniesiona jest o trzy stopnie wyżej w stosunku do pozostałej części świątyni. Sklepienia kolebkowe wsparte zostały przy skrzyżowaniu naw półkolistymi arkadami. W cerkwi dolnej filary sklepienne oblicowano ceglami, partie gurtów pokryto dekoracją malarską.

Instalacje: elektryczna, c.o.

1. Widok od str. ul. Wolskiej

2. Widok od str. cmentarza, naroże pd. - wsch.

3. Dzwonnica, widok na naroże pd. – zach.

1. Miejscowość WARSZAWA

2. Dzielnica: CENTRUM

3. Województwo MAZOWIECKIE

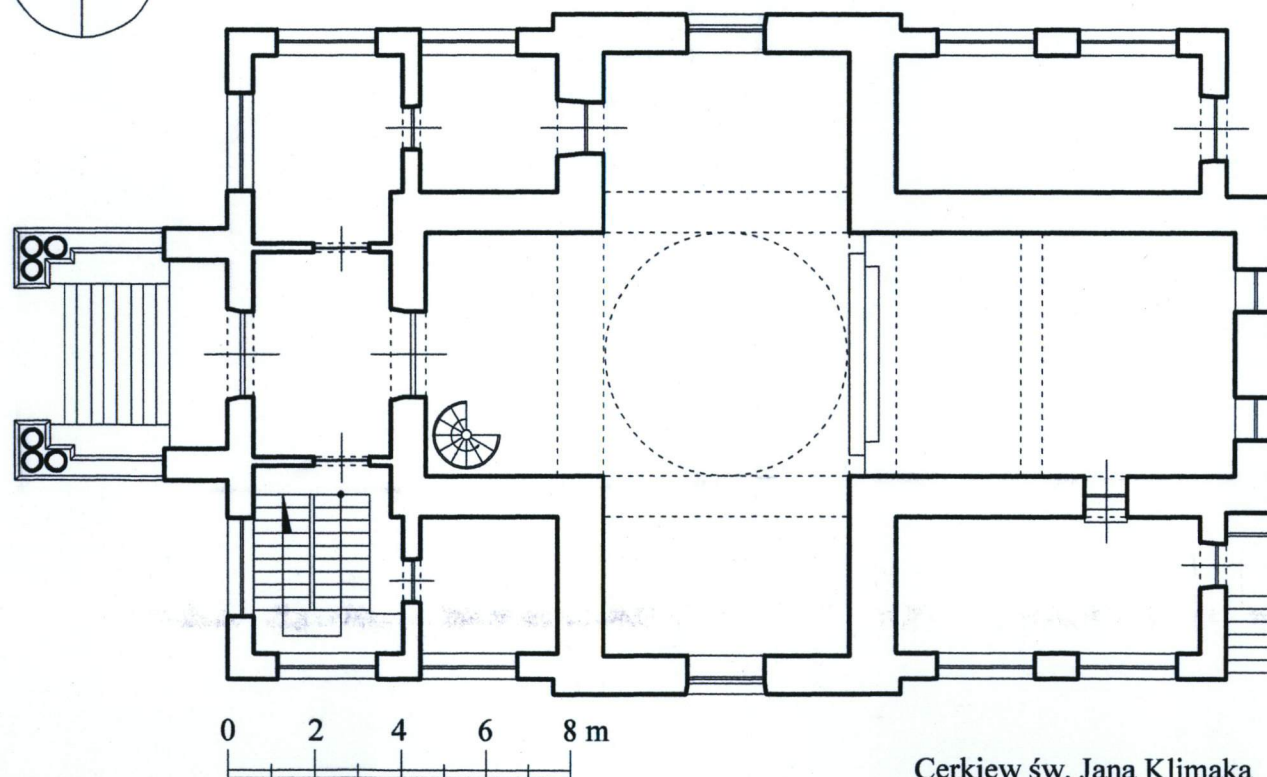
5. Obiekt (nazwa jak w karcie)

Cerkiew prawosławna p.w. Św. Jana Klimak
dawna cerkiew grobowa św. Jana Lestwicznina

6. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)

plan, zdjęcia

Wysokość do gzymsu ok. 12 m

Cerkiew św. Jana Klimaka

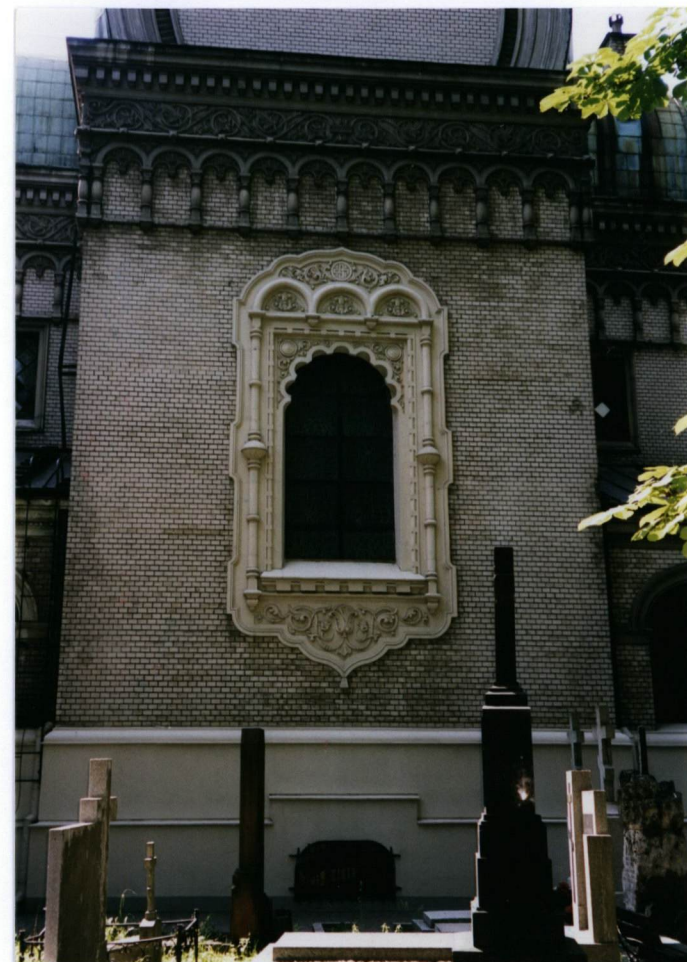
1. Widok od str. ul. Wolskiej

1. Przedsionek, część zach.

2. Widok na naroże pn. – zach.

3. Ściana pd., obramienie okna

WKŁADKA DO KARTY EWIDENCYJNEJ ZABYTKÓW ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA**ZAŁĄCZNIK NR 3**

1. Miejscowość WARSZAWA

2. Dzielnica: CENTRUM

3. Województwo MAZOWIECKIE

5. Obiekt (nazwa jak w karcie)

Cerkiew prawosławna p.w. Św. Jana Klimak
dawna cerkiew grobowa św. Jana Lestwicznina

6. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)

zdjęcia wnętrza górnej cerkwi

Widok w str. wsch. na ikonostas

2. Widok w str. zach. na chór muzyczny i wejście

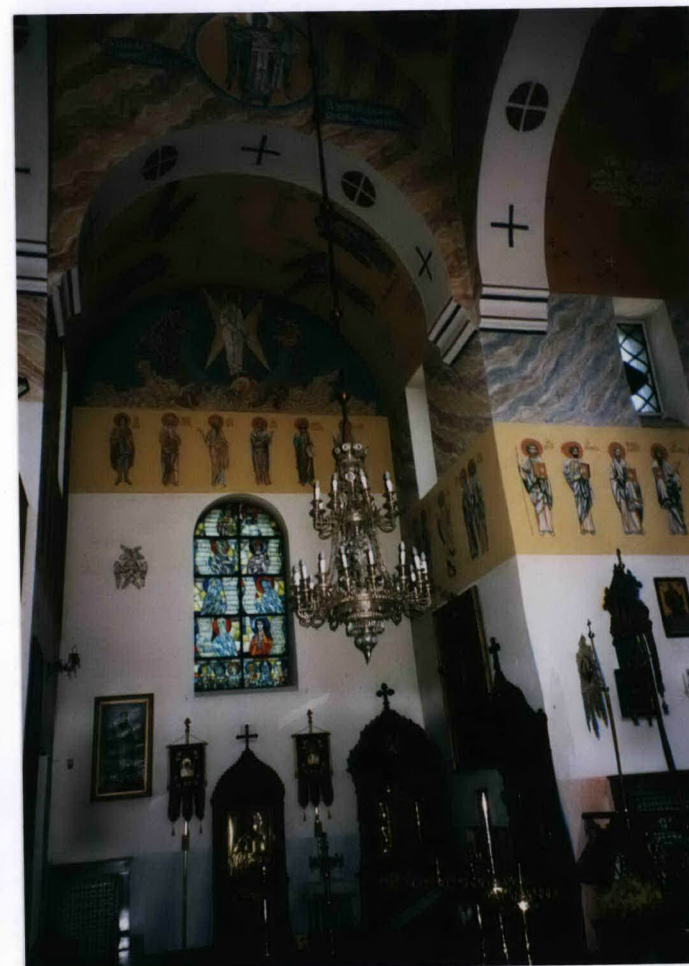
3. Widok kopuły i sklepienia

Widok prezbiterium.

2. Ściana pd. prezbiterium

3. Widok na ramię północne

WKŁADKA DO KARTY EWIDENCYJNEJ ZABYTKÓW ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

ZAŁĄCZNIK NR 4

1. Miejscowość WARSZAWA
2. Dzielnica: CENTRUM
3. Województwo MAZOWIECKIE

5. Obiekt (nazwa jak w karcie)
Cerkiew prawosławna p.w. Św. Jana Klimak
dawna cerkiew grobowa św. Jana Lestwicznina

6. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
zdjęcia wnętrza dolnej cerkwi
freski Jerzego Nowosielskiego

Klatka schodowa w części przedsionka do dolnej cerkwi

2. Wejście do dolnej cerkwi

3. Widok w stronę wsch. ściany na ikonostas

kładkę założył:..... Norbert Piwowarczyk lipiec 2003 r.

Wzór ODZ 1999 r.

Widok na część zach., wyjście.

Ściana boczna, pd.

3. Kaplica, ściana, pn.

1. Miejscowość **WARSZAWA**

 2. Dzielnica: **CENTRUM**

 3. Województwo **MAZOWIECKIE**

5. Obiekt (nazwa jak w karcie)

Cerkiew prawosławna p.w. Św. Jana Klimak
 dawna cerkiew grobowa św. Jana Lestwicznina

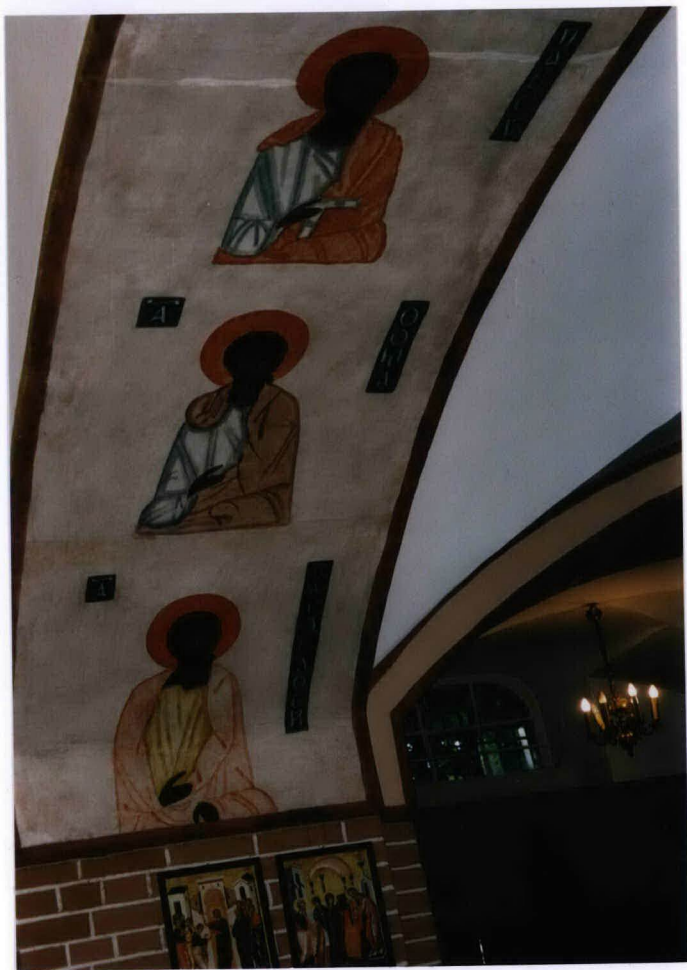
6. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)

 zdjęcia wnętrza dolnej cerkwi
 freski Jerzego Nowosielskiego

Ściana wsch., za ikonostasem

2. Przejście do pomieszczenia po str. południowej

Dekoracja malarska na środkowym gurcie sklepiennym

2. Dekoracja malarska na bocznym pd. gurcie sklepiennym